

N:o 64.

Af herr **Fürst**, om antagande af lag angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Vid sistlidne riksdag framlades, som bekant, den 3 april en kungl. proposition (n:o 156) med förslag till förordning angående *förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag*. Detta förslag, som här bifogas såsom bilaga, anslöt sig till den internationella konvention i ämnet, som den 26 september 1906 undertecknats på en diplomatisk konferens i Bern af ombud från samtliga europeiska stater med undantag af Ryssland, Norge och Balkanstaterna, och afsåg att inhämta Riksdagens yttrande öfver den föreslagna förordningen, för att regeringen därpå skulle ratificera nämnda internationella öfverenskommelse.

Propositionen blef af lagutskottet — mot åtskilliga reservanter — afstyrkt och lyckades ej heller tillvinna sig någondera kammarens bifall. Det synes mig emellertid förefinnas goda skäl att åter bringa denna fråga under Riksdagens öfverläggning. Härför kan måhända redan den omständigheten tala, att dess behandling sistlidne år måste företagas under riksdagens allra senaste skede, då som bekant en mångfald ärenden så starkt pläga trängas å kamrarnes bord, att uppmärksamheten

å hvarje enskild specialfråga svårligen kan vara lika spänd som eljes. Äfven den tvekan, som på vissa håll faktiskt förefanns och jämväl uttalades, synes mig under sådana förhållanden motivera frågans framläggande till förnyad ompröfning.

De skäl, som tala för att äfven Sverige ansluter sig till denna internationella öfverenskommelse, äro nämligen synnerligen starka. I hufvudsak må därvid hänvisas till fjolårets kungl. proposition och till den då förda diskussionen i kamrarna. I hvarje fall synas mig dessa skäl vida öfverväga hvad som från olika håll anförts mot förslaget.

Då exempelvis framhållits, att äfven för män industriellt och annat nattarbete är skadligt, och att en lagstiftning på området därför borde framgå parallellt för kvinnor och män, så har däremot med fullt fog genmälts, att det ej lärer kunna bestridas, *dels* att man i allmänhet dock måste räkna med kvinnan såsom en fysiskt mindre motståndskraftig individ, om det gäller industriellt nattarbete, *dels* att i detta fall alldeles särskild hänsyn måste tagas till hennes uppgift *såsom det nya släktets bärarinna och fostrarinna och såsom familjens vårdarinna* i öfrigt. Just åt sistnämnda hänsyn har på senare tid alltmer och med rätta på olika områden tillerkänts en synnerligen framstående betydelse, och skyddslagstiftning för kvinnor sålunda i flera hänseenden framträtt såsom ett särdeles behjertansvärdt samhällsbehof, hvars vikt ingalunda minskas därigenom, att äfven för andra individer liknande reformer i vissa fall kunna vara önskliga. Det står ock i full öfverensstämmelse med öfriga åtgärder i vår tid att främja samhällshygienen och såvidt möjligt skaffa garantier för en sund utveckling *från första stund* af det uppväxande släktet, åtgärder som för hvarje år torde tillmätas ökad vikt. Som bekant har också erfarenheten visat, att där förbud mot kvinnors nattarbete inom industriella yrken någon längre tid förefunnits, dödligheten bland kvinnor och barn minskats.

Afgörande mot förslaget kan ej heller den omständighet få gälla, att *för närvarande* i Sverige det kvinnliga nattarbetet inom industriella yrken ännu icke förekommer i så synnerlig omfattning. Förefunnes det i stor utsträckning, skulle detta tvärtom af en hvar betraktas såsom en betänklig fara för samhällets sunda utveckling, men just den omständigheten, att vi i detta hänseende ännu icke hunnit så långt som vissa andra länder, när den ifrågavarande skyddslagstiftningen där måste genomföras, manar oss att snarast möjligt gripa oss an därmed, eftersom därigenom tydligtvis den eventuella konflikten på detta område mellan samhällshygienens kraf och vissa enskildes intresse kan väsent-

ligt lindras. Äfven på hithörande områden gäller regeln, att man skall söka bota en brist, innan den alltför mycket hunnit utveckla sig. Just de senare årens statistik visar för öfrigt för vårt land en relativt starkare ökning af de kvinnliga fabriksarbeterskorna än af de manliga arbetarne. Det kan anmärkas, att i Tyskland vid den där senast verkställda och nyligen fullbordade yrkesräkningen en dylik tendens framträdte i långt större utsträckning, än man förut trott sig hafva skäl förmoda.

Mot förslaget har slutligen anförts, att det för dem, som för närvarande skulle direkt drabbas af det däri inneslutna förbudet, skulle medföra alltför stora olägenheter, och att på denna grund representeranter för dessa grupper ställt sig afvisande mot den ifrågavarande lagstiftningen. I sistnämnda hänseende har särskildt hänvisats till den af Fredrika-Bremer-förbundet 1907 mot förslaget igångsatta rörelsen och däraf framkallade uttalanden af ett par arbeterskegrupper. Äfven dessa argument äga dock enligt min uppfattning icke nog bärkraft att jäfva önskvärdheten af lagens antagande. Det är först och främst gifvet, att i den mån denna rörelse mot lagen utgått från den redan ofvan berörda, men tillbakavisade teoretiska oppositionen mot hvarje separat lagstiftning för kvinnor, så har den tydligen beviskraft endast för dem, som utan vidare hylla en sådan teori, men däremot icke för alla andra, som på grund af kvinnans särskilda samhällsuppgift också anse särskild skyddslagstiftning för kvinnor befogad. Ser man åter frågan praktiskt, så är det en känd sak, att alla dylika skyddslagstiftningar till en början pläga mötas af liknande opposition från enskilda grupper, som befara att af desamma röna något intrång i sin rörelsefrihet, men detta kan tydligen icke vara något afgörande skäl mot en sådan lagstiftning, om den eljes är påkallad af hänsyn till hela samhällets väl. Det visade sig ock vid sistlidet års andrakammardebatt, att lagförslaget vann lifligt understöd af, bland andre, kammarens arbetarerepresentanter, d. v. s. af personer, hvilkas sakkunskap på området och förmåga att praktiskt bedöma detsamma måste tillmätas den största betydelse.

I själfva verket torde ock de farhågor, som hafva uttalats i fråga om lagens menliga följder för vissa nuvarande kvinnliga arbeterskors framtida verksamhet, varit mycket öfverdrifna. Lagen skulle som bekant i intet fall träda i kraft före 1911 och i visst fall först tre år därefter, och en ganska afsevärd öfvergångstid är sålunda stipulerad för vederbörandes anpassning till de nya förhållandena. Och erfarenheten från utlandet visar, att en dylik anpassning i liknande fall låter sig

verkställas, likasom ock att svårigheterna icke varit större, än att de ansetts böra vika för det stora målets vinnande. Hvad som sedan länge visat sig gagneligt för utlandets industrivärld, kan icke med fog antagas vara öfvervägande skadligt för den svenska.

Just om hithörande utländska förhållanden synes emellertid vid den svenska oppositionen mot lagen ganska mycken missuppfattning gjort sig gällande. Så meddelades exempelvis under nämnda andra-kammardebatt af en talare en uppgift om de menliga följder, som genomförandet af en dylik skyddslag inom typografyrket i Frankrike 1892 skulle haft för de kvinnliga typograferna i Paris.

Den lyder som följer:

»Där (d. v. s. vid tryckerierna i Paris) förhöll sig så, att, när nattarbete af kvinnor förbjöds, sätterierna afskedade omkring 5,000 kvinnliga typografer. Åtskilliga af dessa kvinnliga typografer hemföllu då åt prostitutionen. Någon statistik i detta afseende finnes naturligtvis icke. Andra måste taga sin tillflykt till andra yrken, mindre väl aflönade än det, som de förut idkat» o. s. v.

Det ligger för öppen dag, att denna uppgift — som lärer härstamma från ett meddelande af en holländsk dam på en kvinnokongress i Berlin 1904, och som för öfrigt äfven vid andra tillfällen under de senare åren användts i vårt land såsom argument mot speciallagstiftning för kvinnor — i Sverige upptagits under full tillförsikt till den källa, hvarur den hämtats. Huru grumlig denna källa emellertid synes ha varit, framgår af den kritik däröfver, som lämnades på *den internationella föreningens för lagstadgad arbetarskydd sista kongress i Luzern den 28—30 sistlidne september*, för hvilken kongress fjolårets riksdagshandlingar i ämnet voro bekantgjorda genom ett utförligt, i vissa fall ordagrant franskt referat. Där lämnade nämligen en af deltagarne, hr *A. Keufer*, vice ordförande i arbetsrådet i Paris, representant för Typograf-föreningen och själf f. d. typograf, den märkliga upplysningen,

»att då nattarbetsförbudet infördes genom lagen af 1892 sysselsatte blott en enda daglig tidning i Paris. »La Gazette de France», några kvinnliga typografer nattetid. Dessutom arbetade äfven några kvinnor i en del boktryckerier ibland om nätterna. Å samtliga dessa arbetsplatser ordnades emellertid arbetet efter lagens ikraftträdande så, att kvinnornas arbete förlades till dagstimmarna. *Ingen enda kvinnlig typograf i Paris afskedades på grund af den nya lagen.* — Dessutom meddelade han den synnerligen intressanta uppgiften, att antalet kvinnliga typografer i Frankrike icke, såsom man också i detta sammanhang varit färdig att försäkra, vore i aftagande, utan att det i stället ökats högst betydligt såväl absolut som relativt. År 1896 voro nämligen i de franska tryckerierna anställda 23,795 arbetare. däraf 3,538 kvinnor, d. v. s. 15 procent. under det att år 1901 af 29,727 typografer 5,357 eller 18 procent voro kvinnor.»*)

*) Referatet hämtadt ur en artikel af en kongressdeltagare i Göteborgs Handels-tidning den 19 okt. 1908.

Alla de slutsatser, som med stöd af ofvannämnda uppgift från kvinnokongressen i Berlin dragits med hänsyn till föreliggande skyddslagstiftning, äro således fullständigt vilseledande.

Det bör också tilläggas, att äfven i öfrigt de under fjolårets riksdagsdebatter anförda skälen mot denna lagstiftning på kongressen i Luzern väckte synnerlig förvåning och af olika talare med mycken styrka upptogos till vederläggning. Kongressen beslöt också uppdraga åt sin byrå att till den svenska regeringen aflåta en adress, »uttryckande föreningens tacksamhet för de ansträngningar, regeringen gjort med hänsyn till ratificerandet af konventionen i Bern rörande förbud mot kvinnors nattarbete, dess beklagande att dessa ansträngningar ej krönts med framgång, och dess förhoppning att nya åtgärder skola föra till önskad resultat»^{*)}). Kongressens hållning är naturligtvis så mycket betydelsefullare, som den bland sina deltagare räknade både män och kvinnor, representerande bortåt tjugu länder och ofta det bästa dessa äga i fråga om teoretiska och praktiska insikter på här föreliggande område. Sakkunskapen på området, sådan den föreligger hos utvalde representanter från de olika europeiska staterna, har alltså med sällsynt enighet uttalat sig för den ifrågavarande lagstiftningen.

Vid bedömande af dess betydelse bör emellertid gifvetvis det allra kraftigaste afseende fästas just vid denna dess *internationella karaktär*. Det är uppenbart, att om den moderna industrialismens afvigssidor skola bekämpas, detta helst bör ske på *internationell* väg, enär eljest skulle kunna invändas, att somliga stater ställde sig förmånligare än andra i den mellanfolkliga ekonomiska konkurrensen. Här föreligger nu ett fall — enligt uppgift till och med det första — där man med mycken framgång verkligen lyckats slå in på denna väg och åstadkomma en internationell öfverenskommelse på arbetarskyddslagstiftningens svårhandterliga område. Det är då naturligt, att det både för sakens egen skull och för eventuell fortgång i andra liknande hänseenden på samma mellanfolkliga väg är af synnerligt intresse, att öfverenskommelsen verkligen blir genomförd och icke någon länk brister i kedjan.

Såsom ofvan nämnts, undertecknades på sin tid konventionen i Bern af ombud från samtliga Europas stater, med undantag af Ryssland, Norge och Balkanstaterna. Ratifikationer ha sedan ingått från

Storbritannien	den 24 sept.	1907
Luxemburg	„ 12 nov.	1907
Schweiz	„ 10 jan.	1908

*) Adressen lär emellertid ännu ej kommit regeringen till handa.

ett antal brittiska kolonier och protektorat	den 21 febr.	1908
Tyska riket	„ 12 juni	1908
Belgien	„ 20 juni	1908
Nederländerna	„ 8 sept.	1908
Frankrike	„ 1 okt.	1908
Österrike-Ungern	„ 30 dec.	1908
Portugal.....	„ 31 dec.	1908

Danmark hade redan vid konventionens undertecknande förbehållit sig att få inkomma med sin ratifikation först år 1910; i Spanien hafva vissa förberedande arbeten ej ännu afslutats; och från Italien, där detta äfvenledes varit fallet, har på denna grund ingått en framställning, att den i artikeln 8 af konventionen omförmälda frist för deponerande af ratifikationsinstrumenten måtte förlängas. Konventionen lämnar också öppet för icke-signatärmakter att sedermera biträda densamma. I *en enda* stat af de 1906 i Bern deltagande har förslaget förkastats, och detta är Sverige! Då, såsom ofvan i korthet framhållits, de skäl, som därvid inverkat, icke synas mig äga nog betydelse att motivera en sådan utgång, hvilken däremot ur både samhällshygienisk och mellanfolklig synpunkt måste anses beklaglig, får jag värdsamt hemställa,

att Riksdagen måtte såsom lag för sin del antaga det i bilagda Kungl. Maj:ts proposition n:o 156 vid 1908 års riksdag innefattade förslag till förordning angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Stockholm den 26 januari 1909.

Th. Fürst.

Bilaga.

Förslag

till

förordning

angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

1 §.

Sysselsättes kvinna uti företag, som afser idkande af bergverks-, bruks- eller fabriksrörelse, handtverk eller därmed jämförlig handtering eller annan dylik industriell verksamhet, och som drifves i den omfattning, att däri under någon tid af nästföregående eller löpande år sysselsatts flera än tio arbetare, må hon icke till arbete i företaget användas i vidare utsträckning, än att hon må komma i åtnjutande af oafbruten ledighet från arbetet under minst elfva timmar hvarje dygn. I denna ledighet skall tiden mellan klockan tio på aftonen och klockan fem på morgonen ingå.

2 §.

Då natur- eller olyckshändelse afbrutit arbetets regelbundna gång, må arbetsgifvare under högst en vecka kunna vidtaga sådan inskränkning i den uti 1 § föreskrifna ledighet, hvartill afbrottet skäligen kan anses gifva anledning; anmäla dock genast den vidtagna inskränkningen med angifvande af anledningen därtill hos vederbörande bergmästare eller yrkesinspektör. Finnes behof af sådan inskränkning för längre tid än en vecka, må bergmästaren eller yrkesinspektören på framställning af arbetsgifvaren meddela eftergift i de uti 1 § gifna bestämmelser för en tid af högst en månad. Erfordras ytterligare eftergift, ankomme det på kommerskollegium att därom förordna, dock ej för längre tid än fyra månader.

3 §.

Uti företag, som äro af den natur, att i desamma under vissa tider af året förekommer hopadt arbete (s. k. säsongarbete), äfvensom undantagsvis uti andra företag, då därstädes i följd af särskilda omständigheter arbetet måste forceras, må den i 1 § föreskrifna oafbrutna ledighet kunna under en tid af sammanlagdt högst sextio dagar af året inskränkas till tio timmar af dygnet.

Arbetsgifvare skall, innan sådan inskränkning vidtages, hos vederbörande bergmästare eller yrkesinspektör göra anmälan om de dagar, hvarunder inskränkningen är afsedd att vidtagas, samt om anledningen till densamma. Vidtages sedermera ej inskränkning under alla de dagar, anmälingen upptagit, och vill arbetsgifvaren räkna sig detta förhållande till godo vid därefter inträffande behof af inskränkning, skall han senast vid anmälan om denna inskränkning till bergmästaren eller yrkesinspektören lämna behörigen styrkt uppgift om de dagar, hvarunder tidigare anmäld inskränkning icke vidtagits.

4 §.

Beträffande sådana företag, som afse förarbetande af varor, hvilka äro underkastade hastig försämring, må undantag från bestämmelserna i 1 § kunna meddelas af Konungen.

5 §.

Tillsyn å efterlefnaden af denna förordning och på grund af densamma meddelade föreskrifter utöfvas af vederbörande bergmästare eller yrkesinspektör.

Bergmästaren eller yrkesinspektören vare pliktig att på framställning af arbetsgifvare skyndsamligen meddela yttrande, huruvida uppgifvet förhållande kan anses innebära giltig anledning till vidtagande af sådan inskränkning, som omförmäles i 3 §.

6 §.

Om emot de i denna förordning gifna eller på grund af densamma meddelade föreskrifter kvinna användes i arbete, straffes arbetsgifvaren med böter från och med tio till och med femhundra kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, hvarom i denna paragraf förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han därtill varder lagligen förvunnen, för hvarje gång stämning därför utfärdats och delgifvits, fällas till de böter, som för förseelsen äro bestämda.

7 §.

Försummar arbetsgifvare att inom tre dygn, efter det han vidtagit inskränkning enligt 2 §, därom göra anmälan på sätt i samma paragraf sägs, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Till samma ansvar vare ock arbetsgifvare förfallen, där han försummar att göra anmälan enligt 3 §.

Anmälningsskyldigheten må anses vara fullgjord, då anmälan i betaldt bref aflämnats till allmänna posten.

8 §.

Det åligger allmän åklagare att åtala förseelse, hvarom i denna förordning sägs; skolande förseelsen åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan öfver domstols eller poliskammares beslut i dessa mål hvad om besvär i brottmål är förordnad.

9 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

10 §.

Beträffande företag, som drifves af staten eller af kommun, skall hvad i denna förordning är stadgadt om arbetsgifvare gälla arbetsföreståndaren.

11 §.

Denna förordning äger icke tillämpning å arbete, som utföres i kvinnans hem eller å annan plats, där det ej kan anses tillkomma arbetsgifvaren att vaka öfver arbetets anordnande.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1911; dock att den i 1 § föreskrifna oafbrutna ledighet från arbetet må under en öfvergångsperiod af tre år från nyssnämnda dag uppgå till allenast tio timmar hvarje dygn.
